

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК: 368; DOI: 10.31388/2519-884X-2021-44-170-174

*Демченко І.В., к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ivan.demchenko@tsatu.edu.ua*
*Трусова Н.В., д.е.н., професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
trusova_natalya5@ukr.net*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Анотація. В статті аналізуються основні показники розвитку страхового ринку України. Наводяться групи ризиків, що супроводжують діяльність страховиків. Наведені основні тенденції поширення страхових послуг в Україні.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові послуги, страховик, фінансова безпека, фінансовий ризик, індикатори, управління.

JEL code classification: G22

*Demchenko I.V., PhD, Ass. Prof.,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
ivan.demchenko@tsatu.edu.ua*
*Trusova N.V., D.Sc. (Finance), Professor,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
trusova_natalya5@ukr.net*

RISK MANAGEMENT OF INSURANCE COMPANIES

Abstract.

Formulation of the problem. The insurance market occupies a special place in the system of financial support for the development of the national economy. The activities of insurers are designed to minimize the destructive impact of numerous risks and threats. At the same time, current conditions indicate the vulnerability of insurance market participants themselves and the need for timely action to manage the risks of insurance companies.

The aim of the study was the need to update trends in the insurance market as an environment for the insurer, filled with a number of risks of insurance business.

The main trends of development of the insurance market of Ukraine are analyzed in the article. The main groups of threats and risks of insurance companies are indicated. The presence of large unused reserves of insurance market development in Ukraine has been revealed, the implementation of which largely depends on the efficiency of the national economy. It is noted that the penetration rates of insurance services do not meet the standards of safe business. There is a tendency to reduce the number of insurance market participants in risk insurance and life insurance. There is a tendency to reduce insurance activity in Ukraine.

Conclusions. The domestic insurance market is characterized by a low level of development and low provision of insurance companies with financial resources to meet their obligations, in particular in terms of long-term types of insurance, as well as their effective operation. The study of the main indicators of financial security of the insurance market showed a general decline in market activity during 2010-2020, which was accompanied by significant variability of processes that took place in it, which in turn makes it difficult to predict the future market situation.

Key words: insurance, insurance market, insurance services, insurer, financial security, financial risk, indicators, management.

Постановка проблеми. В системі фінансового забезпечення розвитку суб'єктів національної економіки особливе місце посідає страховий ринок. Діяльність страховиків покликана мінімізувати деструктивний вплив чисельних ризиків та загроз. Разом з тим, сучасні умови свідчать про вразливість самих учасників страхового ринку та необхідність своєчасних дій по управлінню ризиками страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням поточного стану розвитку страхового ринку, основних ризиків та перспектив подальшого розвитку займалася низка вчених, зокрема: Мазурук Г.І., Мандра Н.Г., Лактіонова О.Ю., Пурій Г.М., Шишпанова Н.О., Копайгора О.О. та інші.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження стала необхідність актуалізації тенденцій розвитку страхового ринку як середовища роботи страховика, наповненого низкою ризиків ведення страхової справи.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні страхування є одним із стратегічних секторів національної економіки, адже окрім реалізації компенсаційної функції, здатне значною мірою сприяти розв'язанню низки макроекономічних завдань держави шляхом акумуляції заощаджень у вигляді страхових премій і перетворення їх в інвестиції. Водночас, страховий ринок України перебуває під дією ризиків, які виступають «інгібіторами» його розвитку, основними серед яких є: 1) глобальні ризики, зумовлені циклічним характером розвитку світової економічної та фінансової систем, неможливістю передбачити час та масштаб чергової кризи; 2) макро- та мікроекономічні ризики, пов'язані із збереженням тенденцій до зниження темпів зростання національної економіки, рівня інвестиційної активності, високих рівня інфляції та відсотків за банківським кредитуванням, низького рівня життя населення України, недостатнього рівня розвитку внутрішньої інфраструктури; 3) фінансові ризики, що включають незадовільний фінансовий стан значної частини страховиків, низький рівень якості їхніх активів, залежність інвестиційних доходів від депозитної політики банківської

системи; 4) ризики, до яких належать посилення цінової конкуренції та загроза банкрутства значної кількості страховиків, зростання обсягу невиконаних зобов'язань між страховиками, в т.ч. за договорами перестраховування, та у відносинах з контрагентами і партнерами (банками, інвестиційними компаніями тощо) [8].

Зі страхуванням пов'язані всі складові життєдіяльності людини та економіки. Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Держава зацікавлена у розвитку страхового ринку, оскільки все зумовлюється тим, що завдяки страхуванню підвищується соціальний захист населення, зменшується навантаження на державний бюджет при відшкодуванні збитків природно-техногенного характеру, переносяться державні виплати з коштів бюджету на страхові виплати. Від того, на скільки ефективно функціонує страховий ринок залежить розв'язання багатьох проблем, які стоять перед економікою держави.

Хоча страховий ринок України і пройшов стадію формування, але досі знаходиться на етапі свого розвитку. За оцінками експертів, покриття страхового поля в Україні становить 3-5 %, тоді як у країнах Західної Європи – понад 90 %. Це свідчить про наявність в Україні великих невикористаних резервів розвитку страхового ринку, реалізація яких значною мірою залежить від ефективності функціонування національної економіки. Основними індикаторами розвитку страхового ринку є наступні фінансові показники:

- обсяги страхових премій;
- обсяги страхових виплат;
- показник проникнення страхування;
- показник щільності страхування;
- загальна капіталізація страхового ринку та окремих його учасників;
- обсяг зареєстрованого капіталу учасників страхового ринку;
- фінансові результати діяльності страховиків та інші.

Проникнення страхування (табл. 1) дозволяє визначити рівень охоплення суб'єктів страховими послугами.

Таблиця 1

Індикатори стану фінансової безпеки страхового ринку

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Проникнення страхування, %	2,50	2,53	2,23	2,13	1,74	1,53	1,97	1,71	1,50	1,48	1,64
Щільність страхування, дол. США на одну особу	76,69	98,39	56,92	64,56	32,17	59,04	78,67	49,59	31,74	32,16	38,33
Щільність страхування, грн на одну особу	502,9	495,5	471,7	628,6	589,2	692,7	822,5	1019,9	1164,7	1257,3	1361,2
Рівень валових страхових виплат, %	23,4	29,4	32,9	26,4	21,4	23,9	16,2	18,9	27,2	25,1	24,3
Рівень поширення послуг, %	4,5	4,4	4,6	4,2	3,7	4,0	4,6	4,5	3,1	2,4	2,2
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	4,4	4,6	4,0	3,9	5,9	8,4	8,6	8,1	7,4	7,8	6,7
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	4,3	4,3	5,4	4,3	5,2	5,3	5,7	5,7	8,5	11,3	7,8

* - розраховано авторами на основі [4, 5, 6, 9]

Дослідження індикаторів фінансової безпеки страхового ринку України (табл. 1) дає змогу свідчити про низький рівень проникнення страхового забезпечення серед суб'єктів національної економіки. До порівняння: у США наступний показник склав 10 %, у Великобританії – 15 %. Проте в Україні рівень проникнення невисокий, у період з 2016 по 2020 р. в середньому становить 1,3 %. При тому починаючи з 2017 р. рівень проникнення поступово знижується. У практиці безпечним для розвитку страхового ринку вважається показник на рівні 7-8 %. Низькі значення щільності страхових послуг на одну особу не дозволяють забезпечити достатній обсяг резервів суб'єктам-страховикам. До того ж, учасники страхового ринку з огляду на цей факт здатні відчувати брак ліквідності, що в

свою чергу знижує їх здатність до розширення.

Сформувані уявлення щодо тенденцій розвитку страхової діяльності в Україні допоможе аналіз показників страхового ринку України (табл. 2).

Обсяг валових страхових премій в 2018 р. збільшився порівняно з 2017 р. на 13,7%, порівняно з 2015 р. – на 40,4%. Чисті страхові премії зросли на 20,8% порівняно з 2017 р. і на 30,1% – порівняно з 2016 р. Чисті страхові премії в 2018 р. становили 34424,3 млн грн (69,7% від валових страхових премій), в 2017 р. – 28494,4 млн грн (65,6%). Валові страхові премії за період з 2015 по 2019 роки зросли на 23265,2 млн грн. У 2019 році вони становили 53001,2 млн грн, а у 2020 р. – лише 45184,9 млн грн.

Таблиця 2

Динаміка показників розвитку страхового ринку України, млн. грн.

Показники	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Валові страхові премії, млн. грн.	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	45184,9
Валові страхові виплати, млн. грн.	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3	14852,7
Рівень валових виплат, %	18,9	27,2	25,1	24,3	26,1	27,1	32,9
Чисті страхові премії, млн. грн.	18592,8	22354,9	26463,9	28494,4	34424,3	39586,0	40350,2
Чисті страхові виплати, млн. грн.	4893,0	7602,8	8561,0	10256,8	12432,6	14040,5	14451,9
Рівень чистих виплат, %	26,3	34,0	32,3	36,0	36,1	35,5	35,8
Сплачено на перестраховання, млн. грн.	9704,2	9911,3	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	8487,4
Обсяг сформованих страхових резервів, млн. грн.	15828,0	18376,3	20936,7	22864,4	26975,6	29558,8	34192,1
Активи для представлення коштів страхових резервів, млн. грн.	40530,1	36418,8	35071,9	36084,6	40666,5	44609,9	46113,6
Обсяг сплачених статутних капіталів, млн. грн.	15120,9	14474,8	12661,6	12831,3	12636,6	11066,1	9748,1

* - складено авторами на основі [4, 5, 6, 9]

Спостерігається тенденція скорочення як СК «life», так і СК «non-life» (рис. 1). Упродовж 2012- 2020 рр. кількість страхових компаній поступово зменшувалась, причому з 2010 р. до 2014 р. — на 74 од., а з 2015 р. до 2020 р. вже 140 компаній. Особливо помітний даний тренд серед компаній страхування інших видів, ніж страхування життя, де за період 2012–2020 рр. втрата склала 162 компанії. Не менш інтенсивним є падіння числа компаній зі страхування життя, у 2012 р.-2020 рр. — 42 страхових компаній, а це вже -66,7% інституцій, зареєстрованих на 2012 р. Хоч така тенденція і є загрозливою, в кількісному аспекті щодо страхових компаній сучасний ринок страхових послуг України повністю відповідає рівню країн ЄС. Прискорення динаміки зменшення кількості страхових компаній обумовлене станом соціально-економічного розвитку країни та підвищенням вимог до інституцій.

Основою системи удосконалення захисту прав споживачів на страховому ринку України є забезпечення його належного державного регулювання, як комплексу різнопланових заходів, котрі спрямовані на захист інтересів споживачів страхових пос-

луг шляхом реалізації стратегічних програм розвитку страхового ринку через чітко визначені поточні дії та заходи щодо практичних механізмів забезпечення захисту прав споживачів, дотримання законодавства у сфері страхування, створення умов для здорової конкуренції та виявлення неіснуючих страхових компаній задля запобігання кризових явищ [10].

Висновки. Проведене дослідження та наведені висновки за отриманими результатами дають можливість стверджувати, що вітчизняний страховий ринок характеризується низьким рівнем розвитку та низькою забезпеченістю страхових компаній фінансовими ресурсами для виконання взятих на себе зобов'язань зокрема в розрізі довгострокових видів страхування, а також їх ефективного функціонування. Дослідження основних індикаторів фінансової безпеки страхового ринку показало загальне зниження активності ринку протягом 2010-2020 рр., що супроводжувалось значною мінливістю процесів, які відбувалися на ньому, що в свою чергу ускладнює прогнозування майбутньої ринкової ситуації.

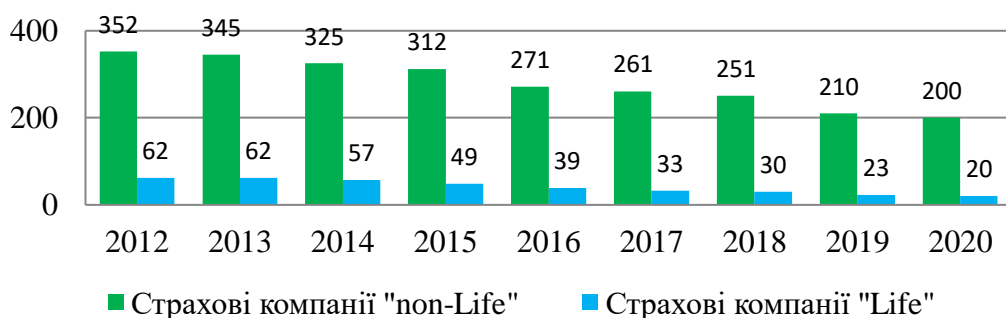

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній упродовж 2012–2020 рр., одиниць
* складено авторами на основі [4, 5, 6, 9]

На сучасному етапі розвитку державна політика стосовно розвитку страхового ринку України має бути комплексною та реалізовуватися на основі стратегічних цілей, які орієнтовані на удосконалення податкового регулювання та законодавчого забез-

печення, розробку заходів щодо покращення інвестиційної діяльності страховиків, зміцнення фінансової безпеки ринку та керуваності існуючих та потенційних ризиків діяльності страховика.

Список літератури:

1. Demchenko I. V. Formation of financial potential of enterprise // I. V. Demchenko // Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки). - 2018. - № 1. - С. 140-145. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2018_1_21.
2. Мазурук Г.І. До питання про сутність страхового сектора. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". 2017. № 5 (33). С. 102—107.
3. Мандра Н.Г., Лактіонова О.Ю. Необхідність цифрових технологій у бізнес-процесах страховиків. Економічний простір. № 154. 2020. С. 202—206.
4. Національний банк України. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, квітень 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_up-loads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (06.07.2021).
6. Офіційний сайт Національного банку України: URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 10.07.2021).
7. Подра О.П., Петришин Н.Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. "Ефективна економіка". http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf
8. Пурій Г.М. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Ефективна економіка. №10, 2018. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.58
9. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 06.07.2021).
10. Шишпанова Н.О., Копайгора О.О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. Інвестиції: практика та досвід. №10, 2021. С. 76-82. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.10.76

Reference:

1. Demchenko I. V. (2018) Formation of financial potential of enterprise. *Zb. naukovykh prats TSATU (ekonomichni nauky)*. № 1, pp. 140-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2018_1_21.
2. Mazuruk H.I. (2017) Do pytannia pro sutnist strakhovoho sektora. *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu "Ostrozka akademiia"*. № 5 (33), pp. 102—107.
3. Mandra N.H., Laktionova O.Iu. (2020) Neobkhdnist tsyfrovyykh tekhnolohii u biznes-protsesakh strakhovykyv. *Ekonomichnyi prostir*. № 154, pp. 202—206.
4. Natsionalnyi bank Ukrainy. Bila knyha. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannya v Ukraini. Kyiv, kviten 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_up-loads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4
5. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennia 06.07.2021).
6. Ofitsiyniy sait Natsionalnogo banku Ukrainy: URL: <https://bank.gov.ua> (data zvernennia 10.07.2021).
7. Podra O.P., Petryshyn N.Ia. Osoblyvosti rozvytku vitchyznianoho strakhovoho rynku ta napriamy aktyvizatsii strakhovoi diialnosti v umovakh stanovlennia tsyfrovoy ekonomiky. "Efektyvna ekonomika". http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf
8. Puriy H.M. Strakhoviy rynek Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. *Efektivna ekonomika*. №10, 2018. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.58
9. Statystyka strakhovoho rynku Ukrainy. URL: <https://forinsurer.com/stat> (data zvernennia 06.07.2021).
10. Shyshpanova N.O., Kopaihora O.O. Problemni tendentsii ta napriamy rehuliuвання strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. №10, 2021. S. 76-82. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.10.76